

Tre berättelser om tillgänglighetsarbete

Ståby Marit Ivarsson på Mjölby bibliotek

Ståby Marit Ivarsson har jobbat som tillgänglighetsbibliotekarie sen 2003. För Marit är prioritet ett att stärka läsombuden inom LSS- och äldreomsorgen för att få ut information om talböcker och taltidningar.

Marit är bibliotekets representant i arbetsgruppen för läsombudsverksamheten i Mjölby. I vår arrangerar de en läsombudsutbildning. Utbildningen är uppdelad på två tillfällen på ca 2 timmar vardera. Det första tillfället handlar om läsombudets roll, högläsning och vilka hjälpmedel som finns. Den leds av Cecilia Beltramo från Studieförbundet Vuxenskolan. Vid andra tillfället tipsar Marit om lämpliga böcker för olika behov.

Prioritet två för Marit är att informera enhetschefer inom omsorgen. Arbetsgruppen för läsombudsverksamheten brukar bjuda in sig själva till ett av deras möten.

Om man inte har en upparbetad kontakt med läsombud så föreslår Marit att man först träffar enhetscheferna. Det är de som styr hur man jobbar med läsombud på enheterna. Därefter kan man samla läsombud och högläsare.

I Mjölby har tre deltagare i projektet "Talboken kommer" av 15 taltidningsläsare. Det är ett lågt antal anser Marit. Dyslexiföreningen och Dyslexiförbundet uppger att 5-8 % har dyslexi.

Marit har uppskattat det innebär att cirka 2 000 personer i Mjölby kommun kan behöva lässtöd. Det är 200 som är registrerade för talböcker. Under projektiden kan det kanske räcka med att pröva med några, men över tid borde fler känna till och använda tjänsten.

När Marit registrerar nya personer för nedladdning i Legimus, berättar hon också att det går att få taltidning. Även när hon visar talbokshyllan frågar hon om de känner till att det finns taltidningar. Ofta kan hon få svaret att "min make/maka läser för mig". För en del är stunden av högläsning en social upplevelse.

All personal på Mjölby bibliotek har en grundläggande kunskap om talböcker. Marit har berättat om projektet "Talboken kommer" på ATP-möten. Personalen kan alltså berätta om tillgängliga medier och registrera nedladdare,

men om Marit är på jobbet så lämnar de gärna över till henne.

Man kan även få hjälp på filialerna i Mantorp, Skänninge och Väderstad. När Marit har semester finns det någon som ersätter henne vad gäller att bränna talböcker till CD.

I Mjölby har man fortbildning om tillgänglighet för personalen 3-4 gånger per år. Närmast ska de bli klara med tillgänglighetsplanen. De webinarier som Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) ordnar i olika ämnen, kan användas vid sådana fortbildningstillfällen. Många kollegor gör registreringar i Legimus för sällan, så det är svårt att upprätthålla kompetensen. Marit brukar stämma av med kollegor om deras kunskap när de har pass ihop.

Marit vill gärna ha kontakt med skolor. Lärare är en bra målgrupp för att nå de elever som behöver hjälp. Hon har haft fortbildning för speciallärare och övriga lärare för att ge mer kunskap om talböcker. Lärarna är förlängda armar till elever som behöver lässtöd.

Om elever kommer till folkbiblioteket för att bli registrerade som nedladdare från Legimus, har Marit lärt sig att också ställa frågan till föräldrar om det är någon av dem som behöver få kunna ladda ner talböcker för egen del. Ofta behöver även de lässtöd.

Inger Hollström Flis och Kerstin Bengtsson på Motala bibliotek

Inger Hollström Flis är tillgänglighetsbibliotekarie på Motala bibliotek. Det finns ytterligare några medarbetare som arbetar med Boken kommer. Kerstin Bengtsson, biblioteksassistent, är ansvarig för kontakterna med läsombuden.

I Motala finns det 10-talet personer som regelbundet lånar talböcker och som också är taltidningsprenumeranter. Inger har fått med sex av dem i projektet "Talboken kommer".

Trots att Taltidningshjälpen skickar ut en instruktör till dem som har taltidningsprenumeration, har Inger valt att också själv besöka låntagaren. Hon tycker det är bra att se hur det fungerar i praktiken hos låntagaren.

Inger tycker också att det är bra att man testar apparaten själv inför att man börjar arbeta med "Talboken kommer". Det underlättar för att kunna visa eventuella intresserade.

Inger har informerat personalen på Motala bibliotek om hur taltidningsspelaren fungerar. Hon anser att de som är med i projektet "Talboken kommer" ska kunna ringa till disken och få hjälp. På huvudbiblioteket finns en spelare placerad vid tidningshyllorna. De som har pass vid disken slår på och av maskinen morgon och kväll.

Inger har haft fortbildning för personal och håller på att ta fram en lathund till personalen. Fler bibliotekarier ska bli registrerade, men Inger inser också att man behöver registrera ofta för att hålla kunskapen à jour. Det är så få låntagare som vill bli registrerade att man blir ringrostig. Ofta har det då blivit förändringar på Legimus webbsida.

Man kan få information om dessa förändringar via MTM:s nyhetsbrev, men det är kanske inte alltid man har tagit till sig den informationen.

För sin egen kompetensutveckling deltar Inger i utbildnings- och uppföljningsdagar som arrangeras Regionbibliotek Östergötland och av Myndigheten för tillgängliga medier. Inger och Kerstin ska även besöka ett LSS-boende för att se hur tillgänglighetsarbetet fungerar på plats. Det är en form av fortbildning för dem.

På Motala bibliotek ger man handledning i olika datatekniska frågor. På lappen om önskemål av handledning, kan låntagaren även kryssa för att få handledning i hur man laddar ner talböcker. Vid drop-in-tiden på tisdagar kl. 10-12 kan man få hjälp med Legimus och annat tekniskt.

Precis som Marit i Mjölby, så informerar Inger om taltidningar i samband med att man ger låntagare rättighet att ladda ner böcker från Legimus.

Inger och bibliotekarie Sten Mattsson har informerat enhetscheferna för boende om taltidningar, senast hösten 2016, samt på pensionärsorganisationernas äldreråd i kommunen och på råd för funktionshinderfrågor. Det är ett bra forum anser Inger. Hon har

kontakt med sekreteraren i respektive råd, vilken kan skicka information vidare till rådet.

I Motala har man en LL-grupp (Lättläst-grupp) som består av Kerstin Bengtsson på biblioteket och medarbetare från Sociala resursverksamheten i kommunen, Poppelstadens omsorgsförvaltning och FUB. Via den gruppen får man ut information till omsorgsverksamheten och kan förplanera läsombudsträffar. På lördagar arrangeras, i samarbete med FUB, läsecirkel som ett läsombud håller i för utvecklingsstörda från LSS-boenden. Det är mycket uppskattat.

På våren arrangerar man lättlästdagar för omsorgen och SFI. På hösten arrangerar Inger dyslexiveckan tillsammans med skolbibliotekarierna. De har haft 20-talet deltagare - och det räcker. Varje individ behöver sin tid för hjälp.

Det senaste tillskottet vad gäller hjälpmedel för personer med lässvårigheter, är en läspenna, Penny Talks. Med den kan man läsa in texter för till exempel utställningar på biblioteket. De som har lässvårigheter kan använda pennan, peka på speciella märken i anslutning till utställningsobjekten och då höra texten.

Kristina Lundwall och Anna Fahlbeck på Linköpings Stadsbibliotek

Kristina Lundwall har tidigare arbetat som gymnasiebibliotekarie, men sen fyra år tillbaka arbetar hon mer specialiserat med tillgänglighetsfrågor på Stadsbiblioteket i Linköping. Anna Fahlbeck har jobbat med tillgänglighet i tolv år, både på Stadsbiblioteket och gymnasiebibliotek.

På Linköpings Stadsbiblioteket har man tvärnätverk för personalen, ett för barn och ett för tillgänglighet. Anna är med i tvärnätverket för barn där hon förmedlar barntillgänglighetsfrågor. I tillgänglighetsgruppen ingår både Anna och Kristina samt en bibliotekarie från varje närbibliotek.

När det kommer nya tjänster, appar med mera, ger Kristina och Anna sina kollegor möjlighet att prova dessa. Om det är flera deltagare, erbjuder de flera tillfällen. Kursen "Egen nedladdning" fick alla biblioteksanställda gå.

Kompetensutveckling om "Talboken kommer" och taltidningen kommer de att göra i flera steg. Det första är att informera på APT i 10 minuter på huvudbiblioteket, därefter i tvärgrupper. De kommer att försäkra sig om att alla som jobbar i informationsdisken har kunskap.

De har nu en Victor Stratus 12-spelare, men planerar att ta en taltidningsspelare till i samband med prenumeration av tidningen 8 Sidor och då välja en Victor 4. Både surfplatta, Victor 12 och 4 ska stå på en plats i biblioteket.

De har elva talboksläsare med i projektet "Talboken kommer". Kristina har berättat kort för dem om hur det fungerar och registrerat dem i formuläret i Legimus. Kristina och Anna

valde ut dessa talboksläsare utifrån en lista på vilka som har taltidningar och jämförde med vilka som lånade talböcker och kontaktade dem.

I samband med talbokstelefondid frågar Kristina också låntagaren om de vill pröva "Talboken kommer".

Läsombudsverksamheten i Linköping började med projektet "Rätten till läsning". FUB, Studieförbundet vuxenskolan och fritid för LSS fick projektpengar för att utbilda personal i att bli läsombud för att läsa på alla LSS-boenden. Linköpings stadsbibliotek var med, men var då inte drivande. Idag är det Kristina och Anna som är de drivande. De har inte direktkontakt med läsombuden, utan går via LSS-fritid. De har erbjudit kurser i "Egen nedladdning" och lättläst. För tillfället är det få LSS-ombud som är aktiva. De kommer inte på träffarna som Anna och Kristina arrangerar, trots att det finns en på varje boende, så fler borde kunna delta.

Aktivitetsombuden inom äldreomsorg har varit mer aktiva. Biblioteket har bjudit in sig själva att var med i den gruppen. Men även där har antalet deltagare dalat. Tidigare kom 60-70 ombud och nu 25 stycken. På inspirationsträffar har Anna och Kristina boktips, visar spelare och annat de kan erbjuda som Växthuset med rum för boksamtal och cirklar, med mera. De har också erbjudit kurser i egen nedladdning för läsombud.

Högläsarna inom äldreomsorgen är volontärer och är mer aktiva. De får fyra träffar per år på biblioteket tillsammans med Studieförbundet vuxenskolan. De får boktips och gott fika efter säsong. Stort utrymme ges för erfarenhetsutbyte mellan högläsarna.

Lansering av "Talboken kommer" och taltidningen har de tagit upp i arbetsgrupper för LSS och äldreomsorgen. Till LSS ska de erbjuda

flera kurstillfällen efter sommaren. De ska även ta kontakt med teknikutvecklare på LSS för att få med dem på tåget. Inom äldreomsorgen ska de vara med och informera på träffar i höst. LSS är mer intresserade av att ha 8 Sidor som taltidning än en dagstidning. Även då får man en taltidningsspelare. Biblioteket kommer att ha återkommande kurser för personal.

Anna tycker att en av de viktigaste frågorna för tillgänglig verksamhet är att nå ut och informera att det finns talböcker och att man kan få ladda ner dem själv eller vara med i "Talboken kommer". Kristina håller med: "Vi upptäcker att folk inte känner till Legimus-appen, men hur ska man nå ut? I princip är de flesta mycket nöjda när de får kunskap om egen nedladdning."

De dröjer kvar vid frågan om hur man ska göra reklam till dem som inte kommer till biblioteket. Det kan vara personer med läs- eller koncentrationssvårigheter, alltså inte bara de som har synfel och som ändå får stöd via Syncentralen.

Anna berättar att de bjuder in logoped, psykologer och specialpedagoger med flera, flera gånger per år och pratar om talböcker varje gång.

Kristina menar att barn får information och stöd snabbare. Som barn har man både fokusbibliotek och lärare som känner till vilka stöd

som finns. Anna åker också till många skolor och undervisar på lärarprogrammet.

De har projekt med Barnvårdscentraler, där man når vårdnadshavare med barn från 6 månader, med information.

De har gjort tre filmer, bland annat "Läsa med öronen är ett smart sätt att läsa" (se länkar nedan). Den lanserades på dyslexiveckan 2016. Anna och Kristina planerar att lansera den på fler ställen, bland annat Vårdcentraler.

Men alla barn har inte fått stöd, så det finns fortfarande de i 20-40 årsåldern som skulle behöva hjälp.

Kristina och Anna har även kontakt med folkhögskolor, HSO, komvux, pensionärsföreningar, Syncentralen med flera, vilka de informerar en-två gånger år. De är även med på olika arrangemang inom omsorgen till exempel Äldredagen som arrangeras av Linköpings kommun.

De skulle kunna ägna 100 % åt att vara ute och prata med folk. De funderar på om de kan besöka olika arbetsplatser? Mun till mun metoden är det bästa, men de som behöver få information kommer inte till biblioteket utan Anna och Kristina fortsätter att besöka möjliga talboks- och taltidningsläsare. De har en idé att ägna dyslexiveckan åt att besöka olika arbetsplatser i kommunen för att marknadsföra Talböcker, Egen nedladdning och Talboken kommer.

<http://play.linkoping.se/lasa-med-oronen>

<http://play.linkoping.se/lasa-med-oronen-ar-ett-smart-satt-att-lasa>

<http://play.linkoping.se/reportage-fran-bokmassan-lasa-pa-olika-satt>

Sammanfattande tips

Informera och utbilda kollegor om tillgänglighetsfrågor

- ❑ Använd APT-möten för att ge information.
- ❑ På större bibliotek, skapa tvärnätverk om tillgänglighet för information och utbyte.
- ❑ Ha årliga utbildningstillfällen.
- ❑ Se till att ge tid och möjlighet till att pröva och öva praktiskt på registrering i Legimus, att använda appar och spelare.
- ❑ Fånga ögonblicket att träna när du har pass tillsammans med kollegor.
- ❑ Använd MTM:s webinarier:
<http://mtm.se/om-oss/studiedagar-och-konferenser/webbinarier-2017/>
- ❑ Delta i MTM:s fortbildningsdagar.
- ❑ Besöka ett LSS-/äldreboende för att se hur tillgänglighetsarbetet fungerar på plats.

Fånga upp möjliga talboks- och taltidningsläsare

- ❑ Testa talboks-/taltidningsläsaren själv innan du börjar arbeta med "Talboken kommer".
- ❑ Placera taltidningsläsaren på en tillgänglig plats i biblioteket där det går att testa den.
- ❑ Ha med taltidningsläsaren som ett möjligt val för IT-handledning.
- ❑ Fråga vårdnadshavaren om även de behöver talböcker när du registrerar ett barn i Legimus.
- ❑ Informera om taltidningar när du gör låntagare till egna nedladdare i Legimus.
- ❑ Bjud in andra yrkesgrupper som logoped, psykologer och specialpedagoger och prata om talböcker och taltidningar.
- ❑ Bjud in dig till föreningar och arbetsplatser.
- ❑ Delta i evenemang som riktar sig till målgrupperna för tillgängliga medier.

Informera och utbilda läsombud

- ❑ Bjud in dig själv till möte med enhetschefer inom omsorgen. Informera om bibliotekens tjänster. Berätta om möjligheterna med läsombud om dessa inte redan finns på boenden.
- ❑ Ta hjälp av enhetschefer för att samla nya och gamla läsombud och högläsare till informations- och utbildningsträffar.
- ❑ Skapa en lättlästgrupp tillsammans med olika intressenter i kommunen.
- ❑ Skapa en handlingsplan för lättlästgruppen. Här är ett exempel från Motala:

Arbetsgruppen ska ha 4 möten/år.

Arbetsgruppen ska verka för:

- Att inspirationsträff för läsombud ska hållas på biblioteket 1 gång/termin.
- Målsättningen är att det ska finnas 1 läsombud per arbetsplats.
- Att få ut kunskapen om lättläst i ett brett perspektiv inom Motala kommun.
- Att högläsning ska bli ett naturligt inslag i vardagen.
- Att biblioteket fortsätter ha ett brett och aktuellt utbud av lättläst.
- Att ge läsombud möjlighet delta i utbildningsdagar inom området tillgängliga medier.

Lillemor Engholm Guy
Projektledare Taltidning till fler
Regionbibliotek Östergötland
lillemor.engholm.guy@regionostergotland.se
072-588 98 71